

Asia: VN/26633/2024

Lausuntopyyntö perustuslain 10 §:n tarkistamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Mietinnössä ehdotetaan, että perustuslain 10 §:n 2 momentissa säädettäisiin yleisesti kaiken luottamuksellisen viestin salaisuuden loukkaamattomuudesta. Nimenomaiset viittaukset kirjeen ja puhelun luottamuksellisuuteen poistettaisiin säännöstekstistä.

Pidätkö kyseistä muutosta perusteltuna? Miten arvioitte ehdotettua säännöstekstiä ja sen perusteluja?

-

2. Perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momentteihin lisättäisiin rajoitusperuste, joka mahdollistaisi kotirauhan suojan ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan rajoittamisen tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumiseksi (ns. uhkaperusteinen rikostiedustelu).

Pidätkö kyseistä muutosta perusteltuna? Miten arvioitte ehdotettua säännöstekstiä ja sen perusteluja?

-

3. Mietinnössä ehdotetaan tiedustelutoimivaltuuksien käyttämisen mahdollistamista kotirauhan suojaamissa tiloissa. Perustuslain 10 §:n 3 momenttiin lisättäisiin nykyistä 4 momenttia vastaava rajoitusperuste, joka mahdollistaisi kotirauhan suojan rajoittamisen tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta.

Pidätkö kyseistä muutosta perusteltuna? Miten arvioitte ehdotettua säännöstekstiä ja sen perusteluja?

-

4. Mietinnössä ehdotetaan perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momenttien sanamuotojen muuttamista vastaamaan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä tapahtunutta kehitystä. Molemmissa momenteissa käytettäisiin ilmaisua ”rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi”.

Pidätkö kyseistä muutosta perusteltuna? Miten arvioitte ehdotettua säännöstekstiä ja sen perusteluja?

-

5. Pidätkö perusteltuina mietinnön liitteessä esitettyä arviointia ja johtopäätöksiä kotirauhan suojan rajoittamista koskevan lakivarauksen ja Euroopan unionin lainsäädännön suhteesta?

-

6. Muut huomionne työryhmän mietinnöstä

Aluksi

Tietosuojavaltuutetun toimisto kiittää mahdollisuudesta lausua perustuslain 10 §:n tarkastamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä.

Nyt lausuttavana olevassa perustuslain 10 §:n tarkastamista valmistelleen työryhmän hallituksen esityksen muotoon kirjoittamassa työryhmämietinnössä ehdotetaan muutettavaksi Suomen perustuslakia.

Perustuslain 10 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin yleisesti kaiken luottamuksellisen viestin salaisuuden loukkaamattomuudesta. Nimenomaiset viittaukset kirjeen ja puhelun luottamuksellisuuteen poistettaisiin säännöstekstistä. Muutoksen ei ole tarkoitus muuttaa säännöksen sisältöä nykytilaan nähden.

Voimassa olevaan 10 §:ään sisältyy rikosten selvittämiseen (3 momentti) ja yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkintaan (4 momentti) liittyvät rajoitusperusteet. Molempien momenttien sanamuodot ehdotetaan muutettavaksi siten, että molemmissa momenteissa käytetään ilmaisua ”rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi”. Muutoksen tarkoituksena on muuttaa säännösten sanamuotoa vastaamaan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä tapahtunutta kehitystä.

Perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momentteja ehdotetaan muutettavan siten, että niissä mahdollistetaan rajoitus tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumiseksi (niin sanottu uhkaperusteinen rikostiedustelu).

Lisäksi 3 momenttiin lisättäisiin nykyistä 4 momenttia vastaava rajoitus-peruste, joka mahdollistaisi kotirauhan suojan rajoittamisen tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta.

Muiden henkilöiden oikeuksien huomioiminen

Työryhmän mietinnössä on asiakokonaisuutta käsitelty kattavasti ja siitä saa hyvän käsityksen perustuslain 10 §:ään esitettävistä muutoksista. Työryhmän mietinnössä ei kuitenkaan ole käsitelty esitettyjen muutosten mahdollisia vaikutuksia muiden kuin suoraan viranomaisten toimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden oikeuksiin. Kun esitetyt laajennukset tiedustelumenetelmien käyttöön kohdistuvat henkilön vakituiseen asumiseen käyttämään ja siten kotirauhan alaiseen asuntoon, tulisi työryhmä-mietinnössä sekä mahdollisessa myöhemmässä hallituksen esityksessä olla perusteltua arvioida perusoikeuksiin kohdistuvia rajoituksia myös sen perusteella, miten muiden henkilöiden (esimerkiksi viranomaisten toimenpiteiden kohteena olevan henkilön puolison ja lapsien) oikeus perhe-elämään, kotirauhaan ja yksityisyyteen otetaan asianmukaisesti huomioon.

Tietojen minimointiperiaatteen noudattaminen

Viranomaisen tulee toiminnassaan noudattaa tietosuojaperiaatteisiin kuuluvaa tietojen minimointiperiaatetta, jonka mukaan käsiteltävät henkilötiedot eivät saa olla liian laajoja niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Kun kotirauhan piiriin ulottuvilla menetelmillä saataisiin kerätyksi henkilötietoja kotirauhan piiristä, on mahdollista, että viranomaisen kyseisten toimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden tietojen lisäksi henkilötietoja tultaisiin (tahattomastikin) kerätyksi esimerkiksi myös näiden kanssa asuvista henkilöistä. Kotirauhan piirissä tapahtuva toiminta sisältää usein myös sellaista toimintaa, jota voidaan pitää henkilön kannalta arkaluotoisena, ja joiden pysymiseen yksityisenä henkilöillä tulisi olla täysi oikeus luottaa.

Erityisesti perusoikeuksia koskevien esitettyjen rajoitusten vaikutusten huolellinen arviointi olisi suotavaa sen vuoksi, että esitettyjen toimenpiteiden mahdollisena kohteena olevan henkilön läheisten kannalta kotirauhan piirissä tapahtuvien viranomaistoimenpiteiden kohteeksi joutuminen ”sivullisen asemassa” voi olla tapauskohtaisesti täysin ennakoimaton. Tämän lisäksi hänen tietojensaantiansa koskevia oikeuksiaan on voitu tapauskohtaisesti rajoittaa ja hänen mahdollisuutensa päästä käsiksi oikeusturvakeinojensa käyttöön voi olla heikkoa. Kuvattua tilannetta tulisikin voida arvioida myös suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta.

Työryhmämietinnössä ja ennen kaikkea mahdollisessa tulevassa hallituksen esityksessä voisi tietosuojavaltuutetun toimiston käsityksen mukaan käsitellä myös tietojen käsittelyä ja tallentamista koskevia näkökulmia sekä kaiken kaikkiaan huolehtia riittävän tasoisesta tietosuojaa koskevasta vaikutusten arvioinnista.

Uhkaperusteinen rikostiedustelu

Perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momentteja ehdotetaan muutettavan siten, että niissä mahdollistetaan rajoitus tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumiseksi (niin sanottu uhkaperusteinen rikostiedustelu).

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että edellytys vakavan rikollisuuden torjumisesta tulee olla varsinaisessa säädöstekstissä. Samoin edellytys vakavasti uhkaavasta. Tietosuojavaltuutettu kiinnittää tässä yhteydessä huomiota siihen, että valmisteltavilla muutoksilla kavennettaisiin merkittävästi ihmisten yksityisyyden suojaa ja henkilötietojen suojaa. Yksinomaan mahdollisuus yksityisyyden ja henkilötietojen suojan rajoittamiselle rikollisuuden torjumiseksi näyttäisi mahdollistavan kohdentamattoman ennakkovalvonnan. Sikäli kuin säädöstekstissä jätettäisiin määrite vakava pois, mahdollistuisi hyvin laajamittainen ihmisten ennakollinen valvonta, jota ei rajoittaisi edes rikollisuuden vakavuuden aste.

Talus Anu
Tietosuojavaltuutetun toimisto

Ahtonen Tiina
Tietosuojavaltuutetun toimisto